

Kalatalousbarometri 2010: yritysten taloudelliset näkymät

Asmo Honkanen, Anssi Ahvonen ja Lari Veneranta

RIISTA - JA KALATALOUS — SELVITYKSIÄ

5/2010

RIISTA- JA KALATALOUS

S E L V I T Y K S I Ä

5 / 2 0 1 0

Kalatalousbarometri 2010: yritysten taloudelliset näkymät

Asmo Honkanen, Anssi Ahvonen ja Lari Veneranta

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2010

Kannen kuvat: ProKala, Taija Pöntinen

Julkaisujen myynti:
www.rktl.fi/julkaisut
www.juvenes.fi/verkkokauppa

Pdf-julkaisu verkossa:
www.rktl.fi/julkaisut/

ISBN 978-951-776-753-8 (painettu)
ISBN 978-951-776-754-5 (verkkojulkaisu)

ISSN 1796-8887 (painettu)
ISSN 1796-8895 (verkkojulkaisu)

Painopaikka: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Sisällys

Tiivistelmä	4
Sammandrag	5
Abstract	6
1. Johdanto.....	7
2. Suhdanteet helmikuussa 2010.....	7
2.2. Kalatalouselinkeino	7
2.3. Kalastus.....	10
2.4. Kalanviljely	13
2.5. Kalanjalostus	15
2.6. Kalan tukkukauppa.....	17
2.7. Kalan vähittäiskauppa	20
3. Tutkimusmenetelmä	22
3.2. Perusjoukko ja otos	22
3.3. Tiedonkeruujärjestelmä.....	23
3.4. Aineiston käsittely ja esitystavat.....	23
3.5. Tulosten luotettavuus	24
Viitteet.....	25

Tiivistelmä

Julkaisussa tarkastellaan kalatalouselinkeinon kehitystä ja taloudellisia näkymiä helmikuussa 2010. Yrityksiltä on tiedusteltu arviota muun muassa yleisestä taloudellisesta tilanteesta, kannattavuudesta, tuotteiden menekistä, kustannuksista, hinnoista sekä investointi- ja vientitilanteesta verrattaessa nykytilaa aiempaan ja tulevaan 12 kuukauden jaksoon. Yritykset on jaettu toimialoittain kalastukseen, kalanviljelyyn, kalanjalostukseen sekä kalan tukku- ja vähittäiskauppaan. Tuloksia verrataan vuosien 2000–2009 vastaaviin tuloksiin.

Barometri osoittaa, että kalatalouselinkeinon kehitys kokonaisuutena oli ollut edellisvuotta hieman parempaa, ja liikevaihdolla painotettu taloudellisen muutoksen kehitystä kuvaava indikaattori oli kääntynyt nousuun. Huolimatta yleisestä talousmyllerryksestä etenkin suurten yritysten näkemys tulevasta kehityksestä on myönteinen.

Alkutuotannossa, eli kalastuksessa ja kalanviljelyssä toteutunut taloudellinen kehitys arvioitiin hieman heikommaksi kuin aikaisemmin. Jalostusyrietykset pitivät viime vuoden taloudellista kehitystä hyvänä. Tukkukaupassa puolestaan kehitys arvioitiin melko hyväksi. Vähittäiskaupassa oli toivuttu edellisen vuoden jyrkästä notkahduksesta, ja viime vuonna toteutunut taloudellinen kehitys arvioitiin suotuisaksi. Kaikilla muilla kalatalouselinkeinon toimialoilla paitsi kalastuksessa luottamus tulevaisuuteen oli kasvamassa. Uusimmat tulokset perustuvat 336 yrityksen haastatteluun.

Kalatalousbarometri on osa laajempaa barometritutkimusta, jossa on selvitetty samaan aikaan kalatalousyritysten ja kuluttajien näkemyksiä kalataloudesta, kalatuotteista sekä niihin kohdistuvista odotuksista. Tiedot kerätään puhelinhaastatteluilla helmikuussa kerran vuodessa.

Asiasanat: barometri, kalatalous, näkymät, talous, yritykset

Honkanen, A., Ahvonen, A. & Veneranta, L. 2010. Kalatalousbarometri 2010: yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä 5/2010*. 26 s.

Sammandrag

Artikeln granskar fiskerinäringens utveckling och ekonomiska utsikter i februari 2010. Företagen har blivit ombudda att bland annat bedöma det allmänna ekonomiska läget, lönsamheten, efterfrågan på produkter, kostnader, priser samt investeringsläge och exportförutsättningar nu, jämfört med den gångna och den kommande 12 månaders perioden. Företagen har indelats enligt verksamhet i fiske, fiskodling, fiskförädling samt partihandel och minuthandel. Resultaten jämförs med motsvarande resultat från åren 2000–2009.

Barometern visar att fiskerinäringens utveckling som helhet har varit något bättre än året före och den indikator som beskriver den ekonomiska utvecklingen med tonvikt på omsättningen har vänt uppåt. Trots ett allmänt ekonomiskt kaos har särskilt de stora företagen en positiv syn på den kommande utvecklingen.

Inom primärproduktionen d.v.s. fisket och fiskodlingen bedömdes den hittills varande utvecklingen som något svagare än tidigare. Förädlingsföretagen ansåg den ekonomiska utvecklingen under det senaste året vara god. Partihandeln bedömde å sin sida utvecklingen som relativt god. Minuthandeln hade återhämtat sig från föregående års branta nedgång och den ekonomiska utveckling som skedde det senaste året bedömdes vara gynnsam. Inom samtliga verksamhetsområden inom fiskerinäringen, förutom inom fisket, fanns en växande framtidstro. De nyaste resultaten är baserade på intervjuer med 336 företag.

Fiskeribarometern är en del av en mer omfattande barometerundersökning, där man samtidigt utrett fiskeriföretagens och konsumenternas syn på fiskhushållningen, fiskprodukter samt förväntningar i samband med dessa. Uppgifterna samlas in genom telefonintervjuer en gång per år i februari.

Nyckelord: barometer, fiskhushållning, företag, ekonomi, utsikter

Honkanen, A., Ahvonen, A. & Veneranta, L. 2010. Fiskeribarometern 2010: företagens ekonomiska utsikter. *Riista- ja kalatalous – Selvitys* 5/2010. 26 s.

Abstract

The study examines the economic prospects and trends for fishery enterprises in Finland as in February 2010. Enterprises were asked to evaluate certain of their economic parameters. The present situation was compared with the previous 12-month period and with expectations for the following 12-month period.

Enterprises were divided into fishing, aquaculture, processing and the wholesale or retail trade. The results are presented as indicators loaded with questions on the financial standing, turnover and investments of the enterprises concerned, and are compared with the results of similar surveys conducted in 2000–2009.

In the evaluation by sector, trends were estimated as upwards by aquaculture, processing and the wholesale and retail trade. All sectors with the exception of fishing also considered that their financial standing would improve over the next 12 months. Optimism for the future was greater when the results were weighted by turnover, which emphasized the opinions of large companies.

The survey population consisted of all fisheries sector enterprises recorded in the business register of Statistics Finland, thus comprising a total of 854 firms and entrepreneurs. The final net sample included 419 enterprises, of which 80.2% took part in the interviews. The sample was allocated to fixed quotas to ensure a sufficient number of observations of all strata.

Keywords: business survey, economics, enterprises, fishery, outlook

Honkanen, A., Ahvonen, A. & Veneranta, L. 2010. Fishery Barometer 2010 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä 5/2010*. 26 p.

1. Johdanto

Kalatalousbarometri 2010: *Yritysten taloudelliset näkymät* tarkastelee kalatalouselinkeinon talousnäkömiä ja -kehitystä helmikuussa vuonna 2010. Barometria on julkaistu vuodesta 2000 alkaen ja sen tarkoituksena on kuvata kalatalouden eri toimialojen tuntemuksia nykytilasta ja odotuksia tulevasta kehityksestä. Tulokset perustuvat yhteensä 336 yrityksen puhelinhaastatteluun ja niitä verrataan edellisinä vuosina kerättyihin vastaaviin tietoihin (Ahvonen ja Honkanen 2000, 2002, 2004, 2007, Ahvonen ym. 2009, Honkanen ja Ahvonen 2001, 2003, 2005, 2006, Honkanen ym. 2008).

Yrityksiltä tiedusteltiin arviota muun muassa yleisestä taloudellisesta tilanteestaan, tuotteiden menekistä, kustannuksista, hinnoista sekä investointi- ja vientimääristä. Nykytilaa verrattiin aiempaan 12 kuukauden jaksoon sekä odotuksiin tulevasta 12 kuukauden jaksosta. Kalatalouden toimialoista tarkastelussa ovat kalastus, kalanviljely, kalanjalostus sekä kalan tukku- ja vähittäiskauppa.

Tuloksia tarkastellaan sekä koko elinkeinon että yksittäisten toimialojen näkökulmista kehitys- ja luottamusindikaattoreilla, jotka kuvaavat yritysten toteutunutta taloudellista kehitystä sekä odotuksia tulevasta kehityksestä. Indikaattorin positiivinen arvo kertoo vastaajien arvioivan kehityksen suotuisaksi. Nollaa lähellä oleva arvo kertoo tilanteen pysyttelevän ennallaan ja negatiivinen arvo kuvaa heikkenevää kehitystä. Mitä suurempi muutosta kuvaava saldoluku on, sitä useampi vastaaja on arvellut kehityksen suunnan yhdenmukaisesti. Toimialakohtaisesti tarkastellaan lisäksi yksittäisiin kysymyksiin esitettyjä vastauksia. Toimialakohtaiset tulokset esitetään erikseen pienille yrityksille (liikevaihto alle 168 067 € aikaisemmin miljoona mk) ja näitä suuremmille yrityksille. Tulokset on esitetty saldolukuina, jotka kuvaavat yrittäjien tuntemuksissa tapahtuneita muutoksia verrattuna edelliseen vuoteen ja odotuksia tulevasta muutoksesta..

Kalatalouden yritysbarometri on osa laajempaa barometritutkimusta. Siinä on selvitetty samaan aikaan sekä kalatalousyritysten että kuluttajien näkemyksiä kalataloudesta, kalatuotteista sekä niihin kohdistuvista odotuksista (esim. Ahvonen & Honkanen 2003). Vuonna 2010 kuluttajatietoja ei kerätty. Hankkeeseen liittyy myös menetelmä tutkimusta (esim. Godenhjelm ym. 2005, Veneranta ym. 2007, Ahvonen ym. 2008).

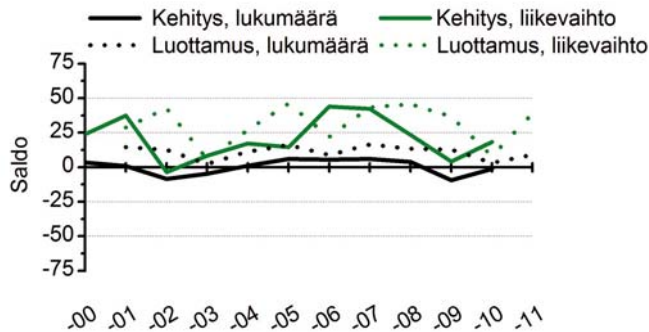
2. Suhdanteet helmikuussa 2010

2.1 Kalatalouselinkeino

- Alkutuotannossa taloudellinen tilanne ja kannattavuus aiempaa heikompi
- Erityisesti jalostuksella ja vähittäiskaupalla takana hyvä vuosi
- Muut toimialat kuin kalastus suhtautuvat luottavaisesti tulevan vuoden kehitykseen

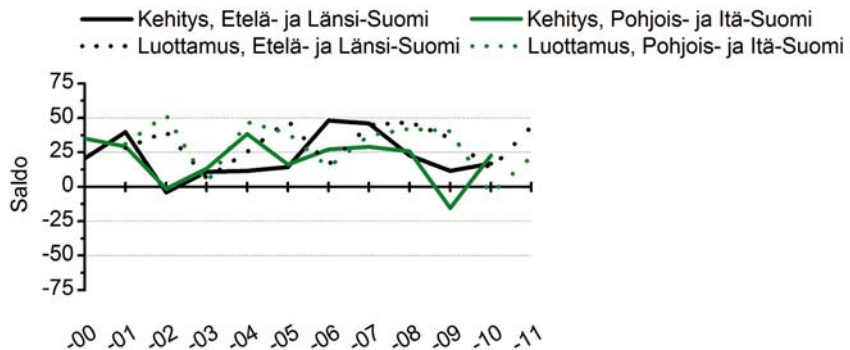

Kalatalousalan yritykset arvioivat menneen tilikauden talouskehityksen lähinnä edellisvuoden kaltaiseksi. Yritykset uskovat kehityksen kuluvana vuonna olevan edellisvuotta hieman parempi. Suurissa yrityksissä odotetaan jopa hyvää kehitystä. Liikevaihdolla painotettu indikaattori nostaa suurten yritysten arviot vahvemmin esille, kun taas lukumäärällä painotettu tulos kertoo koko alan mielipiteestä (kuva 1).

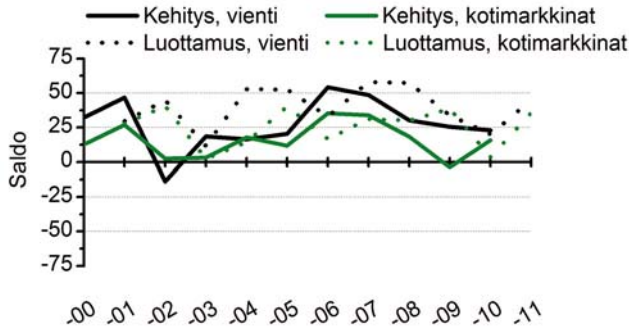
Kuva 1. Kalatalouselinkeinon kehitys- ja luottamusindikaattorit yritysten lukumäärällä ja liikevaihdolla painotettuina 2000-luvulla.

Alueellisessa tarkastelussa kalastuselinkeinon liikevaihdolla painotettu toteutunut kehitys arvioitiin suotuisaksi koko maassa. Muutaman edellisvuoden alavireisyys Pohjois- ja Itä-Suomen yrityksissä koettiin kääntyneen parempaan suuntaan. Etelä- ja Länsi-Suomen yrityksissä toteutunut monivuotinen myönteinen kehitys jatkui ja luottamus tulevaan vuoteen oli vahva (kuva 2).

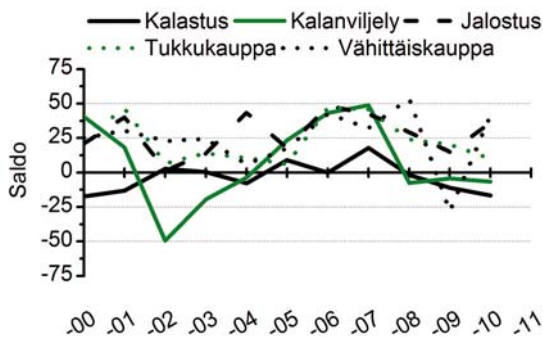
Kuva 2. Kalatalouselinkeinon kehitys- ja luottamusindikaattorit alueittain liikevaihdolla painotettuna.

Sekä kotimarkkinoilla että viennissä kalatalouselinkeinon toteutunut taloudellinen kehitys arvioitiin hyväksi ja myös odotukset olivat selvästi positiivisia (kuva 3).

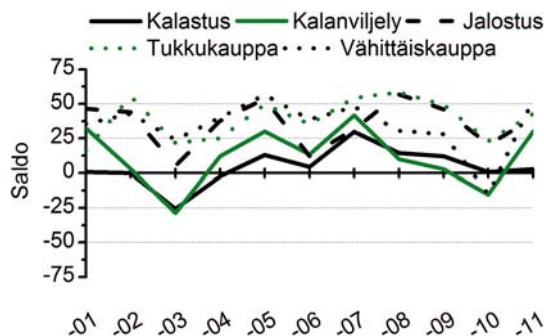
Kuva 3. Vienti- ja kotimarkkinayritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit liikevaihdolla painotettuna.

Alkutuotannossa, eli kalastuksessa ja kalanviljelyssä toteutunut taloudellinen kehitys arvioitiin hieman heikommaksi kuin aikaisemmin. Jalostusyrietykset pitivät viime vuoden taloudellista kehitystä hyvänä, tukkukaupassa puolestaan kehitystä pidettiin melko hyvänä. Vähittäiskaupassa oli toivuttu edellisen vuoden jyrkästä notkahduksesta ja viime vuonna toteutunut taloudellinen kehitys arvioitiin suotuisaksi (kuva 4).

Kuva 4. Kalatalouselinkeinon kehitystä kuvaava kehitysindikaattori toimialoittain.

Kaikilla muilla kalatalouselinkeinon toimialoilla paitsi kalastuksessa tulevan taloudellisen kehityksen arvioitiin muodostuvan hyväksi. Vähittäiskaupassa näkymät nähdään jälleen valoisina, vaikka viime vuonna tilanteen arveltiin heikentyvän. Kalastajat arvelivat talouskehityksensä säilyvän ennallaan (kuva 5).

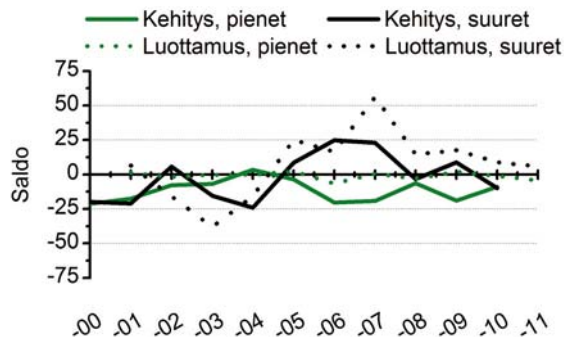

Kuva 5. Kalatalouselinkeinon luottamusta tulevaisuuteen kuvaava luottamusindikaattori toimialoittain.

2.2 Kalastus

- Kalastusyriyten taloudellinen tilanne ja kannattavuus aiempaa heikompi
- Kotimarkkinoiden keskihinnat kehittyneet suotuisasti
- Tuotantokustannukset kasvussa

Kalastusyriykset arvioivat taloudellisen tilanteensa heikentyneen hieman vuonna 2009. Sekä pienet että suuret yriykset ennakoivat taloudellisen tilanteen pysyvän vastaisuudessa lähinnä aiemman kaltaisena (kuva 6).

Kuva 6. Kalastusyriyten kehitys- ja luottamusindikaattorit yriytskoon mukaan.

Sekä suuret että pienet kalastusyrietykset arvioivat kannattavuuden heikentyneen. Molemmissa yrityskokoluokissa kannattavuuden arveltiin pysyvän tänä vuonna edellisvuoden tasolla?

Kotimaan menekin toteutunut kehitys arvioitiin suurissa yrityksissä hyväksi ja pienissä varovaisen positiiviseksi. Kotimaan menekin arveltiin tämän vuoden aikana paranevan hieman edellisvuodesta. Menekin kasvamisen ohella myös kotimaan keskihintojen toteutunutta kehitystä pidettiin suotuisana molemmissa yrityskokoluokissa. Sekä pienet että suuret kalastusyrietykset arvelivat keskihintojen tulevan muutoksen suotuisaksi.

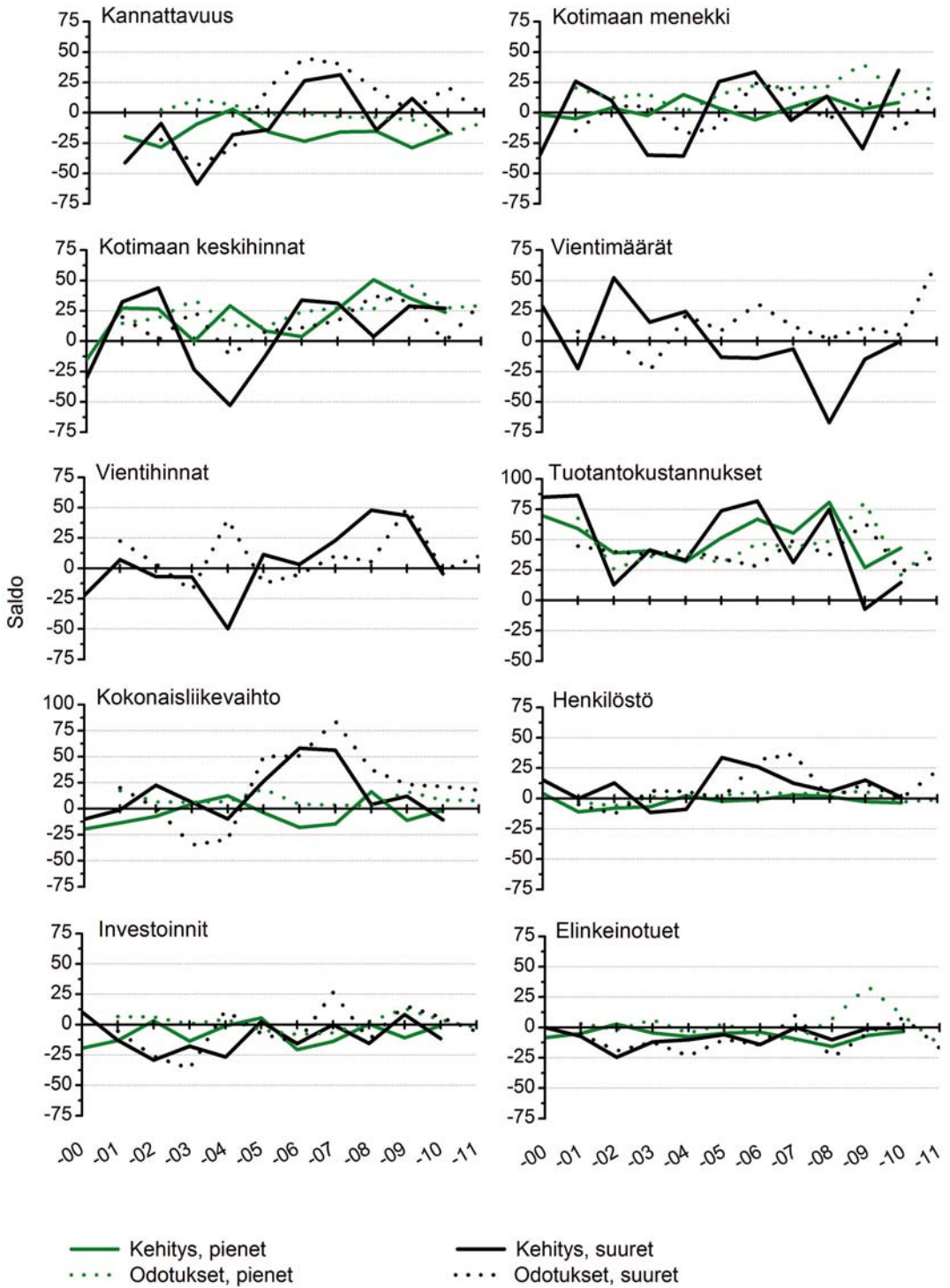
Kalastusyrietysten vientimäärissä ei ollut tapahtunut merkittäviä muutoksia, kuten ei myöskään vientihinnoissa. Odotuksissa tälle vuodelle on hintojen säilyminen vakaana ja vientimäärien merkittävä kasvu.

Suuret kalastusyrietykset arvioivat tuotantokustannusten kasvaneen lievästi ja pienet yritykset selvästi. Sekä suuret että pienet kalastusyrietykset odottavat tuotantokustannusten kasvavan myös kuluvana vuonna.

Kalastuksen kokonaisliikevaihdon arvioitiin pysyneen lähes edellisvuoden tasolla. Erityisesti suuret yritykset pitivät kokonaisliikevaihdon vähäistä kasvua tänä vuonna mahdollisena.

Henkilöstömäärissä ei ollut tapahtunut muutosta aiempaan verrattuna, ja pienissä yrityksissä tilanteen otaksutaan myös säilyvän entisen kaltaisena. Suuret yritykset olettavat henkilöstömäärässä olevan lievää kasvupainetta. Pienissä yrityksissä viime vuoden investointimäärissä ei tapahtunut muutosta aiempaan verrattuna. Suuret kalastusyrietykset puolestaan investoivat hieman vähemmän kuin aiemmin. Investointien määrän ei uskottu muuttuvan vastaisuudessa.

Elinkeinotukien arveltiin pysyneen viime vuonna aiempia vuosia vastaavina niin suurissa kuin pienissä yrityksissä. Elinkeinotukien uskottiin heikkenevän hieman tämän vuoden aikana (kuva 7).

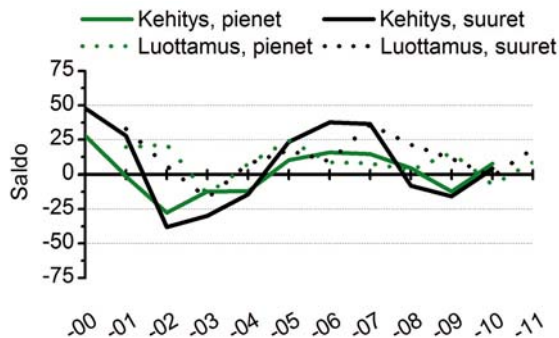

Kuva 7. Kalastusyritysten arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.3 Kalanviljely

- Kalanviljelyn taloudellinen tilanne lähes ennallaan
- Kotimaan menekki ja keskihinnat kasvussa
- Vienti vähentynyt

Kalanviljelyn toimialan pienet ja suuret yritykset arvioivat viime vuoden talouskehityksen olleen edellisvuoden kaltainen. Myös odotukset tämän vuoden kehityksestä ovat varovaisen positiivisia (kuva 8).

Kuva 8. Kalanviljely-yritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

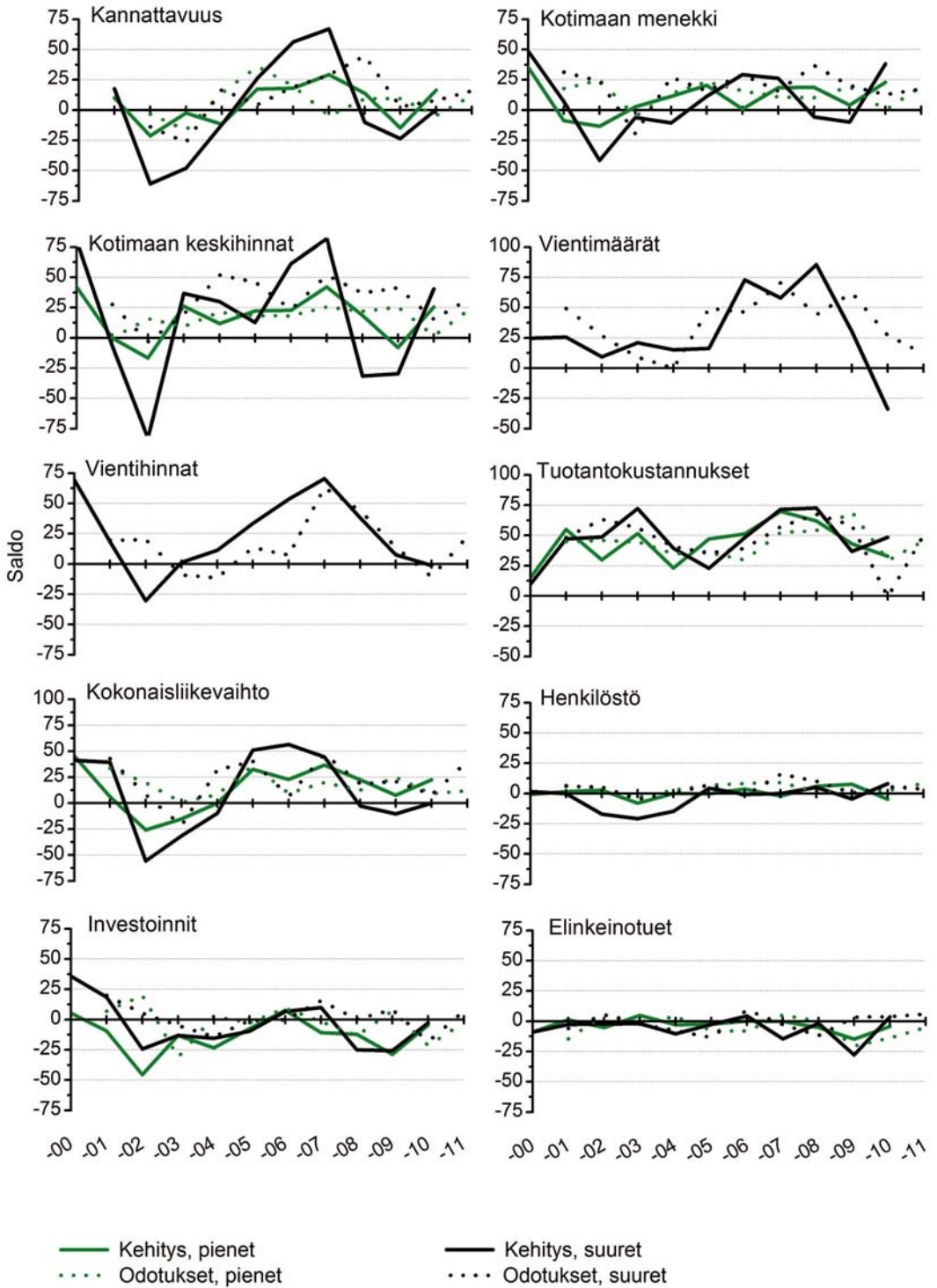
Suurissa kalanviljely-yrityksissä viime vuoden kannattavuuden arvioitiin säilyneen ennallaan, mutta yritykset odottavat kannattavuuden paranevan hienoisesti tämän vuoden aikana. Pienissä yrityksissä puolestaan kannattavuuden arveltiin vuonna 2009 olleen hieman parempi kuin edellisvuonna, ja lievästi positiivisen kehityksen uskottiin jatkuvan.

Kotimaan menekin koettiin kasvaneen selvästi suurissa yrityksissä ja pienissäkin melko selvästi. Odotukset menekin kehittymisestä kuluvana vuonna olivat varovaisen positiiviset koko toimialalla. Menekin ohella myös kotimaan keskihintojen todettiin kehittyneen yrittäjille suotuisasti. Myös odotukset tälle vuodelle hintojen kehittymisen suhteen olivat varsin positiiviset.

Vaikka kotimarkkinoilla näyttäisi olevan suotuisa suuntaus, vientiyritykset arvioivat vientimäärien laskeneen selvästi. Samaan aikaan vientihinnat ovat pysyneet entisellään. Vientin kehityksen odotetaan tänä vuonna olevan kuitenkin parempi.

Viime vuoden toteutunutta kehitystä arvioidessaan kalanviljelijät kokivat tuotantokustannusten kasvaneen selvästi. Tuotantokustannusten odotetaan kasvavan selkeästi myös tämän vuoden aikana.

Pienissä viljely-yrityksissä kokonaisliikevaihdon arvioitiin kasvaneen viime vuoden aikana, mutta tämän vuoden liikevaihdolle on asetettu vain vähäisiä kasvutoiveita. Suurilla viljely-yrityksillä puolestaan liikevaihto säilyi entisellään. Sen kuitenkin arveltiin kehittyvän myönteisesti tulevan vuoden aikana.

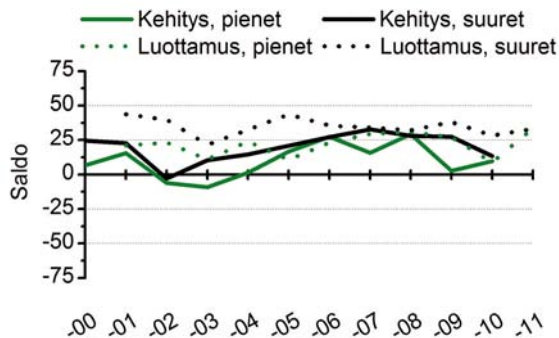
Kuva 9. Kalanviljely-yritysten arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

Kalanviljelyn toimialan henkilöstömäärä on säilynyt viime vuonna ennallaan, eikä tilanteen arvella muuttuvan tämän vuoden aikana. Vastaava kehitys on myös investoinneissa, sekä suuret että pienet yritykset eivät ole toteuttaneet eivätkä ole toteuttamassa investointeja aiempia vuosia enempää. Myös elinkeinotukien arveltiin pysyneen entistä vastaavina, eikä niiden määrässä oletettu tapahtuvan muutoksia (kuva 9).

2.4 Kalanjalostus

- Kalanjalostuksen taloudellinen kehitys melko suotuisaa
- Kotimaan menekki lisääntynyt ja keskihinnat nousseet
- Vientimäärät vähentyneet, hinnat ennallaan

Suurissa kalanjalostusyrietyksissä kuluneen vuoden todettiin olleen aikaisempien vuosien kaltainen ja kehityksen pysyneen melko suotuisana. Myös pienet yritykset arvelivat toteutuneen taloudellisen kehityksen lievästi positiiviseksi. Luottamus seuraavan 12 kuukauden kehitykseen on koko toimialalla vahva (kuva 10).

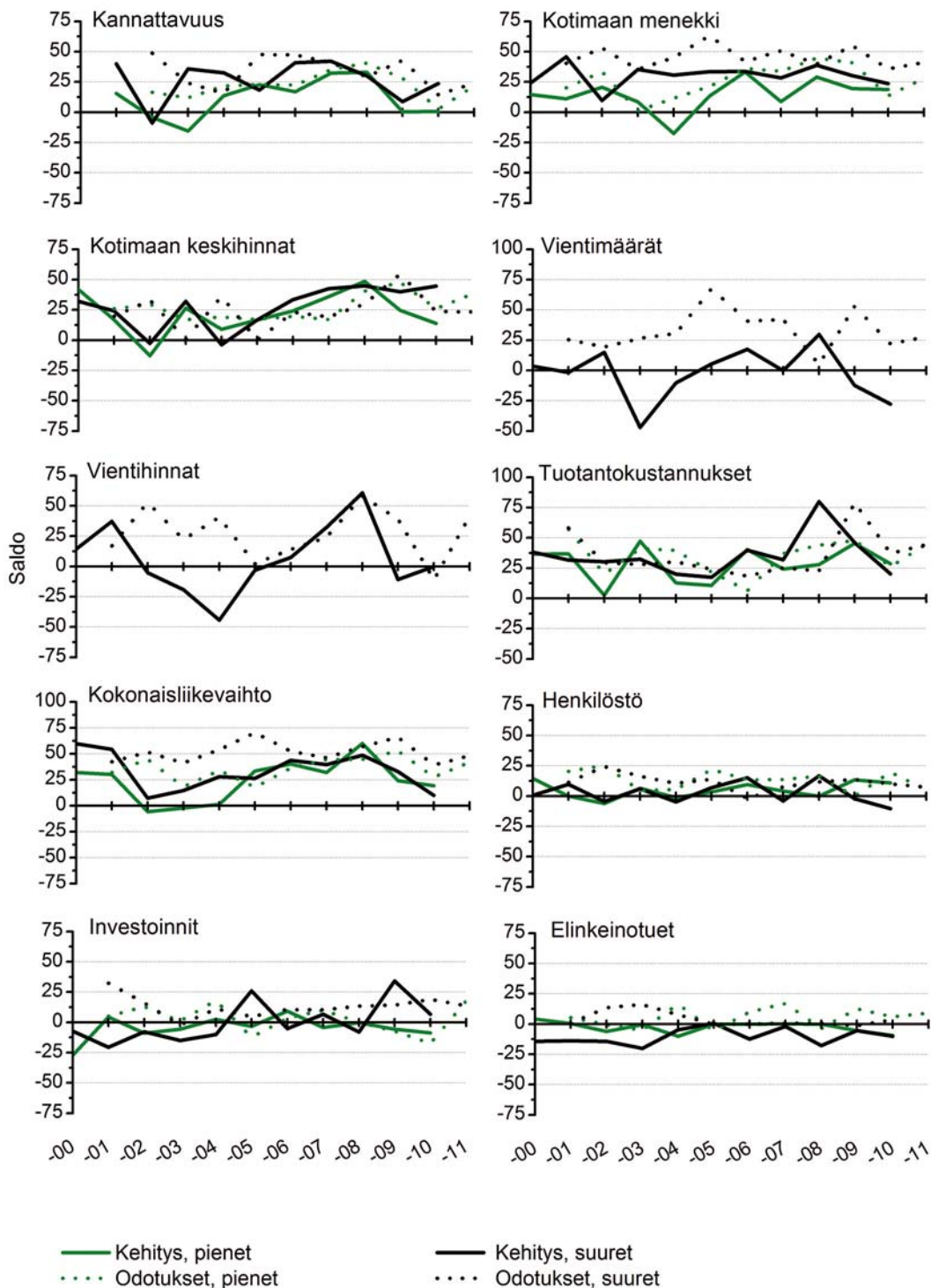

Kuva 10. Kalanjalostusyrietysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Pienet kalanjalostusyrietykset arvelivat kannattavuuden pysyneen edellisvuoden kaltaisena, mutta suurissa jalostusyrietyksissä kannattavuuden arvioitiin kohentuneen. Molemmissa yrityskokoluokissa kannattavuudella nähtiin kuitenkin olevan melko suotuisat näkymät.

Jalostustoimialan kotimaan menekki kehitystä pidettiin edelleen hyvänä, ja myös keskihintojen arveltiin muuttuneen suotuisaan suuntaan. Erityisesti suuret jalostusyrietykset arvioivat kotimaan keskihintojen olleen hyvässä nousussa. Toimialalla arvellaan menekkiä ja keskihintojen muuttuvan edelleen suotuisaan suuntaan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Kuva 11. Kalanjalostuksen arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetken verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

Sen sijaan jalostusyritysten vientimäärät olivat supistuneet aiempaan nähden. Vientihintojen arvioitiin pysyneen ennallaan. Jatkossa kalanjalostuksen vientimäärien ja vientihintojen arvellaan kuitenkin kasvavan selvästi.

Koko toimialalla viime vuonna toteutuneita tuotantokustannuksia pidettiin aiempaa korkeampina. Tuotantokustannusten uskottiin edelleen kasvavan. Kokonaisliikevaihdon arvioitiin sekä pienissä että suurissa yrityksissä olleen hienoisessa kasvussa, tosin kasvua ei pidetty yhtä selvänä kuin aiempina vuosina. Kalanjalostusyritykset odottavat kokonaisliikevaihdon muuttuvan suotuisaan suuntaan kuluvan vuoden aikana.

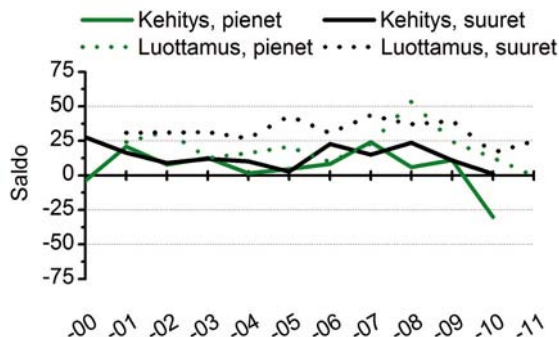
Suurissa yrityksissä arvioitiin henkilöstön määrän vähentyneen hieman ja vastaavasti pienissä jalostusyrityksissä kasvaneen hienoisesti. Molemmissa yrityskokoluokissa henkilöstömäärän ennakoitiin pysyttelevän tämän vuoden aikana entisellään. Suurissa jalostusyrityksissä oli investointeja tehty hieman edellisvuotta enemmän. Pienissä yrityksissä investointien määrä sai lievästi negatiivisen saldoluovun. Koko toimialalla investointien kuitenkin uskotaan lisääntyvän hieman tänä vuonna.

Elinkeinotukien määrän koettiin vähentyneen hienoisesti sekä pienissä että suurissa yrityksissä. Toimialalla odotetaan tukien pysyvän ennallaan tai suurenevan hieman (kuva 11).

2.5 Kalan tukkukauppa

- Pienten tukkukauppojen taloudellinen kehitys epäsuotuisa
- Suurilla tukuilla kehitys ennallaan
- Tukkaupan vientihinnat nousseet

Pienissä tukkukaupoissa viime vuosi arvioitiin selvästi aiempaa heikommaksi ja tulevana vuonna pienet tukkukaupat eivät odota merkittäviä muutoksia taloudelliseen kehitykseen. Suurilla tukkukaupoilla taloudellinen tilanne säilyi entisenlaisena, ja seuraavan kahdentoista kuukauden kehitystä arvioitiin varsin myönteisesti (kuva 12).

Kuva 12. Kalan tukkukaupan kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Kannattavuuden kehitys suurissa kalatukkuyrityksissä arvioitiin viime vuonna neutraaliksi. Kuluvana vuonna kannattavuuden odotetaan muuttuvan hyvään suuntaan. Pienissä yrityksissä sen sijaan todettiin kannattavuuden heikentyneen selvästi edellisestä vuodesta. Tukkukaupan pienillä yrityksillä odotukset tulevasta ovat varovaisia.

Kotimaan menekin arvioitiin heikentyneen hieman pienissä tukkuyrityksissä. Vastaavasti kotimaan keskihintojen arveltiin kohooneen huomattavasti. Suurissa yrityksissä vastaavaa kehitystä ei ole yhtä selvästi havaittavissa. Kotimaan menekin ennakoidaan jatkavan hienoista kasvua myös tämän vuoden aikana koko toimialan osalta. Pienet yritykset olettavat kotimaan keskihintojen kasvavan, kun taas suuret tukkuliikkeet otaksuvat hintojen pysyttelevän ennallaan.

Tukkukaupan vientimäärien arvioitiin heikentyneen edellisvuodesta ja samankaltaisen suuntauksen odotetaan jatkuvan myös tänä vuonna. Vientimäärän vähentymisen yhteydessä vientihinnat ovat kuitenkin kohooneet huomattavasti. Kuluvan vuoden osalta vientihintojen arvellaan pysyvän nykyisellään.

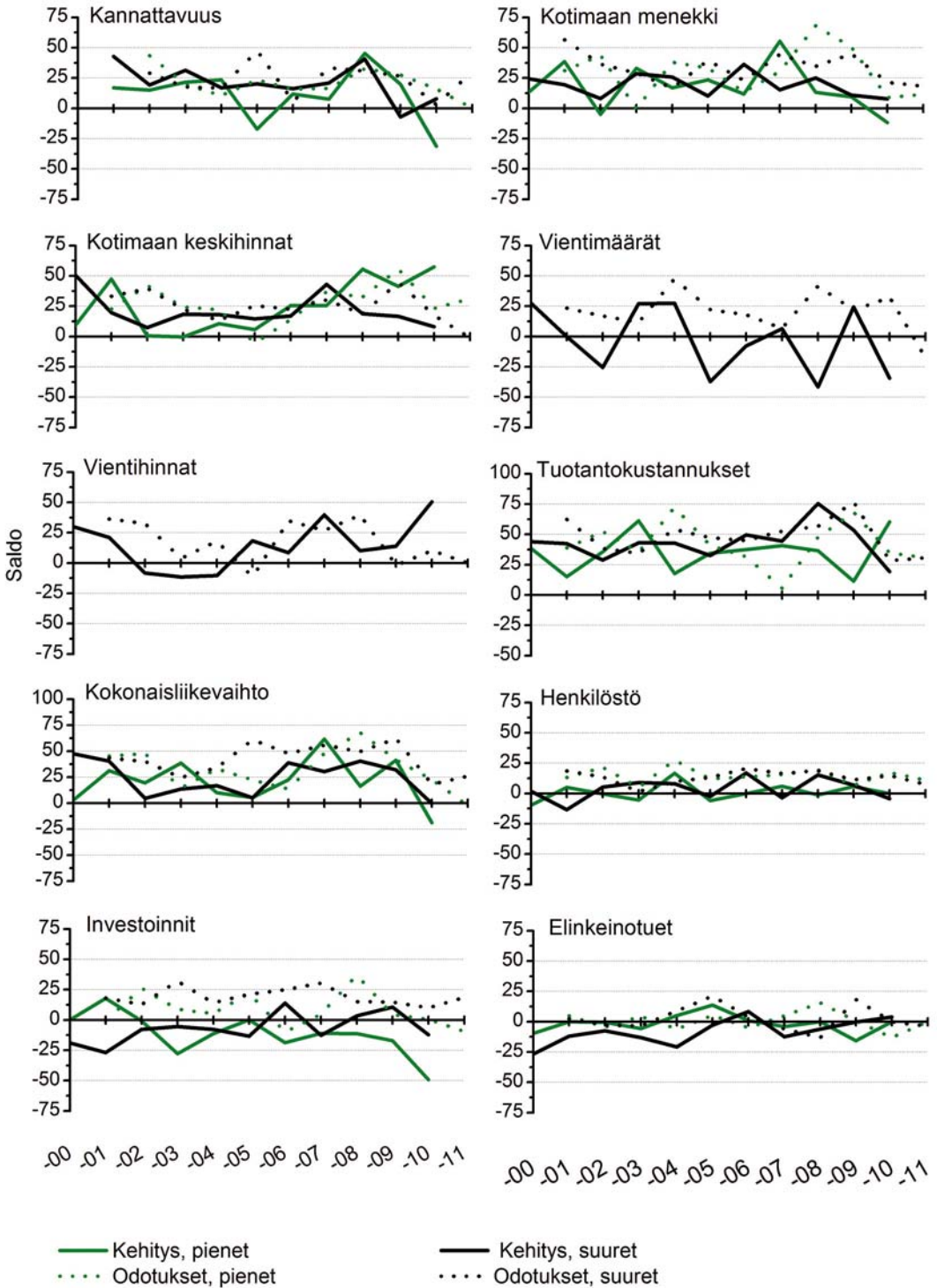
Pienissä tukkuyrityksissä tuotantokustannusten todettiin kasvaneen huomattavasti. Myös suurissa yrityksissä tuotantokustannusten arvioitiin nousseen hieman aiempaan verrattuna. Koko toimialalla tuotantokustannusten odotetaan edelleen olevan kasvusuunnassa tämän vuoden aikana.

Kokonaisliikevaihto ei kasvanut kummassakaan tukkukaupan yrityskokoluokassa. Pienet tukkuyritykset otaksuvat liikevaihdon pysyvän tänä vuonna ennallaan. Suurissa yrityksissä liikevaihtonäkymät arvioitiin melko suotuisiksi.

Vuosien välinen vaihtelu kalatukkuyritysten henkilöstömäärissä on vähäistä. Tulevalle vuodelle odotetaan pientä lisäystä henkilöstömääriin.

Pienissä tukkuyrityksissä investointien määrä romahti, eikä investointeja ole merkittävässä määrin suunnitelmassakaan. Suurissa yrityksissä investointien kehitys ja arvio tulevasta investointien määrästä oli maltillinen.

Elinkeinotukien todettiin koko toimialalla pysyneen edellisvuotta vastaavalla tasolla, eikä niissä otaksuttu tapahtuvan suurempia muutoksia kuluvan vuoden aikana (kuva 13).

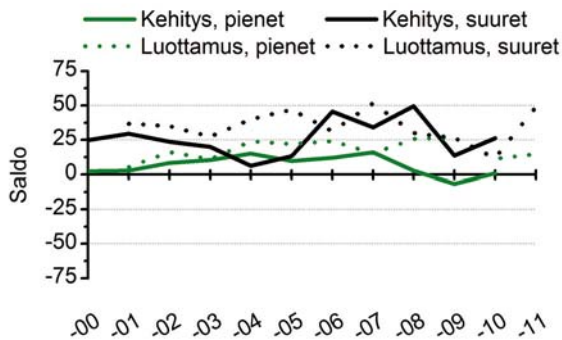

Kuva 13. Kalan tukkukaupan arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.6 Kalan vähittäiskauppa

- Suurilla vähittäiskaupoilla taloudellinen tilanne aiempaa parempi
- Pienten kauppojen tilanne ennallaan
- Suuret vähittäiskaupat kokevat kotimaan menekin ja keskihintojen parantuneen

Suuret kalan vähittäiskauppiat pitivät viime vuoden talouskehitystään melko hyvänä ja odotuksissa tälle vuodelle on suotuisan tilanteen jatkuminen. Pienissä vähittäiskauppayrityksissä tilanteen ei enää edellisvuoden tapaan koettu olevan heikkenemässä. Näkymät pienillä yrityksillä tulevalle vuodelle olivat varovaisen odottavaisia (kuva 14).

Kuva 14. Kalan vähittäiskaupan kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Koko toimialalla kannattavuuden kehitys arvioitiin hieman edellisvuotista paremmaksi, varsinkin suuret yritykset kokivat toteutuneen kehityksen melko hyväksi. Suurilla vähittäiskauppayrityksillä myös odotukset tulevasta vuodesta ovat varsin positiiviset, pienet yritykset otaksuvat kannattavuuden pysyvän ennallaan.

Suuret vähittäiskauppayritykset arvioivat kotimaan menekin kehittyneen suotuisasti ja kotimaan keskihintojen muuttuneen hieman parempaan suuntaan. Pienissä yrityksissä menekin arvioitiin pysyneen samansuuruisena kuin aiemmin, eikä muutosta keskihinnoissakaan havaittu. Kotimaan menekin arvioitiin muuttuvan suotuisaan suuntaan tämän vuoden aikana. Keskihintojen ennakoitiin pysyvän pienissä yrityksissä entisellä tasolla, suurissa kasvavan.

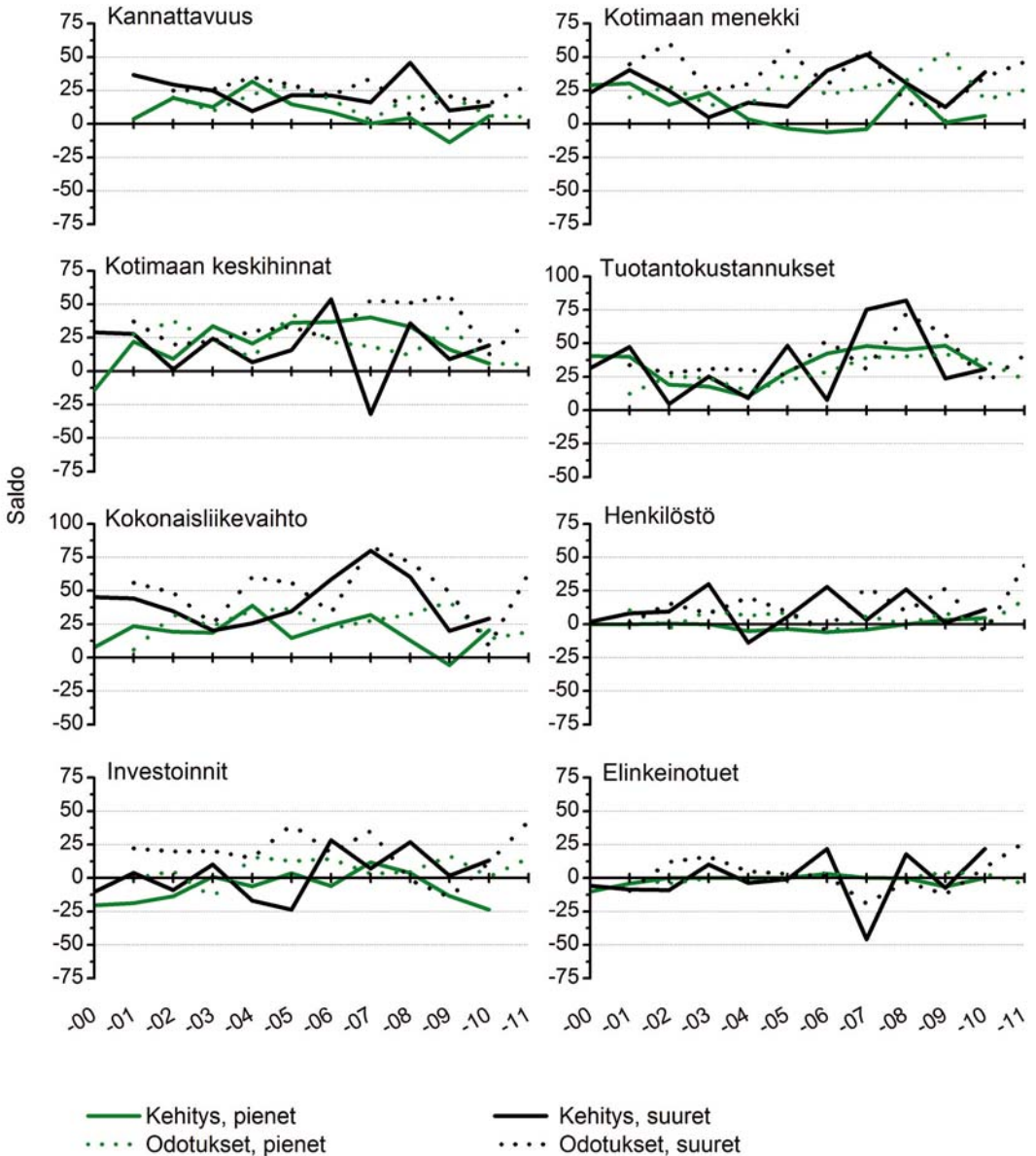
Kuten muillakin toimialoilla, myös vähittäiskaupassa tuotantokustannusten koettiin kasvaneen. Koko toimialalla tuotantokustannusten oletetaan edelleen kasvavan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Sekä suuret että pienet vähittäiskauppayritykset arvioivat kokonaisliikevaihdon kasvaneen edellisvuodesta. Suuret vähittäiskaupat otaksuivat liikevaihdon kasvun jatkuvan ensi vuonna laajamittaisesti. Pienissä yrityksissä odotukset olivat hivenen maltillisemmat.

Henkilöstömäärissä ei ollut tapahtunut suuria muutoksia kummassakaan yrityskokoluokassa. Vähittäiskaupan henkilöstömäärän tulevassa kehityksessä on positiivista virettä, ja etenkin suuret yritykset ennakoivat henkilöstömäärän selvää kasvua. Suuret vähittäiskaup-

yritykset suunnittelevat tulevalle vuodelle myös investointeja. Jo viime vuonna investointeja arveltiin tehdyn hieman aiempaa enemmän. Pienet yritykset sen sijaan investoivat aiempaa vähemmän, mutta investointitilanteen uskottiin kääntyvän parempaan suuntaan.

Suurissa vähittäiskauppayrityksissä arvioitiin elinkeinotukien kasvaneen hieman viime vuoteen verrattuna ja niiden arveltiin kasvavan edelleen tällä tilikaudella. Pienissä yrityksissä elinkeinotukien määrän arvioitiin pysyneen samankaltaisena, eikä suurta muutosta otaksuttu tapahtuvan jatkossakaan (kuva 15).

Kuva 15. Kalan vähittäiskaupan toteutunutta kehitystä ja luottamusta tämän vuoden kehitykseen kuvaavat yksittäisten barometrikysymysten vastaukset.

3. Tutkimusmenetelmä

3.1 Perusjoukko ja otos

Tutkimusperusjoukon muodostivat Tilastokeskuksen yritysrekisterissä vuoden 2010 alussa olleet kalatalousalan yritykset. Tutkimusperusjoukkoon kuului yhteensä 864 yritystä tai elinkeinonharjoittajaa. Tutkimusperusjoukon yritykset ositettiin viiteen toimialaan: kalastus, kalanviljely, kalanjalostus, kalan tukku- ja vähittäiskauppa. Yritykset jaettiin kahteen liikevaihtoluokkaan: alle ja yli 168 067 euroa (vuosina 2000-2001 miljoona markkaa). Ositteita oli yhteensä 10 ja otoskoko oli 489. Otoksesta poistettiin ylipeittona ne yritykset, jotka olivat lopettaneet toimintansa tai joita ei yhteystiedoista huolimatta voitu tunnistaa (taulukko 1).

Lopulliseen netto-otokseen kuului 419 yritystä, joista haastatteluihin osallistui 80,2 prosenttia (taulukko 1). Otos kiintiöitiin, jotta kaikista ositteista saatiin riittävä määrä havaintoja ositekohtaiseen tarkasteluun. Vuoden 2010 otokseen tehtiin rotaatio, jossa vuoden 2009 otoksesta (Ahvonen ym. 2009) uudistettiin 1/5. Rotaation lisäksi otos ja perusjoukko ovat uusiutuneet uusien ja poistuneiden yritysten sekä ositesiiirtymien vuoksi. Vastanneiden yritysten osuudet toimialoittain ja liikevaihtoluokittain on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 1. Tutkimusperusjoukko, otos ja haastateltujen yritysten määrä vuonna 2010.

	Yritykset	
	N	%
Tutkimusperusjoukko	864	100,0
Otos	489	56,6
Ylipeitto	70	(14,3)
Netto-otos	419	100,0
Kato	83	19,8
- ei tavoitettu	18	4,3
- kieltäytyi	36	8,6
- muu syy	29	6,9
Haastateltuja	336	80,2

Taulukko 2. Haastateltujen yritysten osuudet (% netto-otoksesta) ja haastateltujen yritysten lukumäärät (n) sekä alkuperäinen tutkimusperusjoukko (N) ositteittain vuonna 2010.

Toimiala	Kaikki			< 168 067€			> 168 067€		
	%	n	N	%	n	N	%	n	N
Kalastus	86,2	119	453	87,6	106	436	76,5	13	17
Kalanviljely	76,8	86	145	71,4	40	87	82,1	46	58
Kalanjalostus	85,0	51	117	78,6	22	53	90,6	29	64
Tukkukauppa	78,3	36	52	66,7	10	15	83,9	26	37
Vähittäiskauppa	69,8	44	97	65,6	21	55	74,2	23	42
Yhteensä	80,2	336	864	79,0	199	646	82,0	137	218

3.2 Tiedonkeruujärjestelmä

Barometrimittauksia edelsi esitutkimus, jossa mittaristo ja -tiedonkeruujärjestelmä testattiin yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa (Ahvonen ja Honkanen 1999). Mittariston suunnittelussa hyödynnettiin mm. Tilastokeskuksen surveylaboratoriota (Godenhjelm ym. 2000), jossa koeryhmän avulla arvioitiin lomakkeen sisältö, ymmärrettävyys ja tulkittavuus kognitiivisella esitestauksella (esim. Willis 1994, Sudman ym. 1996, Willis ym. 1999, Tourangeau ym. 2000, Olsen 2002).

Haastattelut toteutettiin Tilastokeskuksen tietokoneavusteisen haastattelujärjestelmän (CATI) avulla tammi-helmikuussa 2010. Otokseen tulleille yrityksille lähetettiin etukäteen kirje, jossa kerrottiin haastattelusta ja sen sisällöstä. Haastattelut kohdistettiin yritysten toimivalle johdolle. Yksittäisten mittarien kysymyksenasettelu selviää tuloksista (esim. kuva 7).

3.3 Aineiston käsittely ja esitystavat

Tulokset on korjattu vastaamaan perusjoukkoa niin, että mittaustulokset painotettiin ottaen huomioon sekä ositekohtaiset otantasuhteet että vastaustodennäköisyys (vrt. kato). Lisäksi painokertoimet kalibroitiin kunkin ositteen liikevaihdon reunajakaumia vastaaviksi (ks. esim. Deville ja Särndahl 1992, Deville ym. 1993).

Haastatteluvastauksista laskettiin saldoluvut. Ne saatiin laskemalla yhteen painotetut vastausosuudet (esim. European Commission 1997). Saldolukujen arvot sijoittuvat välille [-100, 100].

Saldolaskennassa vastausvaihtoehdoille annettiin seuraavat painokertoimet:

Vastausvaihtoehto	Kerroin
Parempi/suurempi/korkeampi/ lisääntynyt/noussut	1
Ennallaan/ei osaa sanoa	0
Heikompi/pienempi/alhaisempi/ vähentynyt/laskenut	-1

Saldoluku: Saldoluvut esitetään erikseen toteutuneesta ja odotettavissa olevasta kehityksestä. Saldoluvulla kuvataan muutosta edellisen 12 kuukauden aikana sekä seuraavan 12 kuukauden aikana verrattuna haastatteluhetkiin (helmikuu 2000–helmikuu 2010).

Kehitys- ja luottamusindikaattorit: Tiettyjen kysymysten saldolukujen yhdistelmistä laskettiin yritysten yleistä taloudellista kehitystä ja odotuksia kuvaavat kehitys- ja luottamusindikaattorit. Kehitysindikaattori kuvaa toteutunutta kehitystä edellisen 12 kuukauden aikana ja luottamusindikaattori odotettavissa olevaa kehitystä seuraavan 12 kuukauden aikana haastatteluhetkeen verrattuna. Kehitys- ja luottamusindikaattoreihin sisältyvät tekijät ovat taloudellisen tilanteen muutos, liikevaihdon muutos ja investointien muutos. Näiden tekijöiden saldoluviista laskettiin keskiarvo. Kehitys- ja luottamusindikaattori esitetään kuvissa 1 ja 2–5 yritysten liikevaihdon painotettuna ja toimialakohtaisissa tuloksissa (kuvat 6, 8, 10, 12, 14) perusjoukon yritysmäärän mukaisesti painotettuina.

Liikevaihtopainoa on rajoitettu niin, että yksittäinen yritys voi edustaa enintään 5 prosenttia liikevaihdon kokonaispainosta.

Alueellisissa esityksissä Suomi on jaettu kahteen osaan. Etelä- ja Länsi-Suomi käsittää Etelä- ja Länsi-Suomen läänit sekä Ahvenanmaan. Pohjois- ja Itä-Suomi käsittää Itä-Suomen, Oulun ja Lapin läänit (kuva 2). Tuloksissa yrityksistä 61 % edusti Etelä- ja Länsi-Suomea ja 39 % Pohjois- ja Itä-Suomea.

Toimialakohtaiset tulokset (luvut 2.2–2.6) esitetään erikseen pienille yrityksille (liikevaihto alle 168 067 €) ja näitä suuremmille yrityksille (liikevaihto vähintään 168 067 €). Toimialakohtaisissa tuloksissa liikevaihtoluokista käytetään ilmaisia *pienet ja suuret yritykset*. Pienten yritysten osuus tuloksissa oli 75 % ja suurten 25 %.

Lukumäärällä painotetuissa tuloksissa kalastusyrietykset painoutuivat tuotantosuunnan mukaan niin, että 78 % kalasti vain ruokakalaa ja 22 % rehu- ja ruokakalaa. Yrityskoon mukaisissa tarkasteluissa pienistä kalastusyrietyksistä suurin osa kalasti puhtaasti ruokakalaa (80 %). Suurista yrityksistä 67 % kalasti sekä rehu- että ruokakalaa (luku 2.2).

Kalanviljelyssä lukumäärään perustuvat tulokset painoutuivat niin, että 38 % viljeli ainoastaan ruokakalaa, 48 % ainoastaan poikasia ja 14 % sekä ruokakalaa että poikasia. Yrityskoon mukaisissa tarkasteluissa pienistä kalanviljelijöistä suurin osa oli puhtaasti poikasviljelijöitä (58 %). Suurista viljelijöistä puhtaasti ruokalanviljelijöitä oli 36 % ja poikasviljelijöitä 41 % (luku 2.3).

Vientiä koskevien tulosten laskennassa on huomioitu vain vientiyritysten (10 % perusjoukosta) näkemykset. Viennin määrää ja vientihintoja koskevia tuloksia ei esitetä erikseen pienille ja suurille yrityksille vähäisen havaintomäärän vuoksi. Samasta syystä kalan vähittäiskaupan vientitietoja ei esitetä lainkaan.

Pienten yritysten osuus on perusjoukosta noin kolme neljäsosaa (75 %), joten niiden näkemykset korostuvat yritysmäärän mukaisesti painotetuissa tuloksissa (luvut 2.2–2.6). Vastavasti liikevaihdolla painotetuissa tuloksissa (luku 2.1) korostuvat kaikkein suurimpien yritysten näkemykset voimakkaasti.

3.4 Tulosten luotettavuus

Otosasetelman laadinnassa ja otoksen kiintiöinnissä oli käytettävissä runsaasti taustatietoja perusjoukon rakenteesta, joten otanta voitiin suunnitella tältä osin tarkoituksenmukaiseksi. Peitovirhettä voitiin vähentää poistamalla otoksesta ylipiitto haastattelujen yhteydessä. Alipeiton suuruutta ei pystytty arvioimaan, mutta ilmeistä on, että rekisteristä puuttuu jonkin verran uusia yrityksiä. Toteutunut haastatteluaineisto vastasi varsin tarkasti tutkitun perusjoukon rakennetta. Tulosten tulkintaan pieni ali- tai ylipiitto ei vaikuta, sillä osituksen mukaiset painokeruimet korjaavat jakaumat perusjoukkoa vastaaviksi.

Yritysten vastausprosentti oli erittäin korkea (80,2 %). Lisäksi vastauskadon vaikutukset voitiin korjata tehokkaasti käytetyillä menetelmillä (painotus, kalibrointi).

Otantavirheen suuruutta arvioitiin laskemalla yksittäisille mittareille 95 prosentin luottamusvälit toimialatasolla. Vastausjakaumien luottamusvälit olivat suuruusluokaltaan yleensä alle +/- 5 prosenttiyksikköä. Ositetasoisissa tuloksissa vaihtelu voi olla jonkin verran suurempaa. Mittausvirheiden välttäminen oli keskeinen tavoite mittaristosuunnittelussa. Käytetyt

mittarit noudattivat barometreissa yleisesti käytettyjä muotoiluja, ja niiden vastausvaihtoehdot olivat yksinkertaisia. Lisäksi mittareiden toimivuus oli testattu esitutkimuksella yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa, mikä osaltaan vähensi väärinkäsityksistä aiheutuvien mittausvirheiden mahdollisuutta. Haastattelijoiden antaman palautteen mukaan vastaajat ymmärsivät kysymysten sisällön hyvin, eikä tulkintaongelmia juurikaan esiintynyt.

Kalatalousbarometrin luotettavuutta ja käyttökelpoisuutta on myös tarkasteltu vertaamalla tuloksia Tilastokeskuksen tilinpäätöstilastoihin sekä muihin Suomessa tehtyihin suhdannebarometreihin (Veneranta ym. 2007).

Viitteet

- Ahvonon, A. & Honkanen, A. 1999. Kalatalouden tuotebarometrit. Esitutkimus. *Kala- ja riistaraportteja* 172. 33 s.
- Ahvonon, A. & Honkanen, A. 2000. Kalatalousbarometri 2000: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 185. 34 s.
- Ahvonon, A. & Honkanen, A. 2002. Kalatalousbarometri 2002: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 248. 28 s.
- Ahvonon, A., Honkanen, A. 2003. Kalatalousbarometri 2003: Elinkeino ja kuluttajat. *Kala- ja riistaraportteja* 280. 23 s.
- Ahvonon, A. & Honkanen, A. 2004. Kalatalousbarometri 2004: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2004 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 310. 29 s.
- Ahvonon, A. & Honkanen, A. 2007. Kalatalousbarometri 2007: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2007 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 408. 28 s.
- Ahvonon, A., Honkanen, A. & Veneranta, L. 2008. Do Fishery Barometer Reflect Corresponding Economic Statistics? Teoksessa: *Proceedings of the 14th Biennial Conference of the International Institute of Fisheries Economics and Trade (IIFET), Achieving a Sustainable Future: Managing Aquaculture, Fishing, Trade and Development*, Nha Trang, Vietnam. CD.
- Ahvonon, A., Honkanen, A. & Veneranta, L. 2009. Kalatalousbarometri 2009: Yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä* 8/2009. 28 s.
- Deville, J.-C. & Särndal, C.-E. 1992. Calibration Estimators in Survey Sampling. *Journal of the American Statistical Association* 87: 376–382.
- Deville, J.-C., Särndal, C.-E. & Sautory, O. 1993. Generalized Raking Procedures in Survey Sampling. *Journal of the American Statistical Association* 88: 1013–1020.
- European Commission 1997. The joint harmonised EU programme of business and consumer surveys. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. *European Economy. Reports and Studies No 6*.
- Godenhjelm, P., Ahvonon, A. & Honkanen, A. 2000. Kalaväittämät puntarissa – havaintoja surveymittaamisen herkästä ja moninaisesta luonteesta. Helsinki, Tilastokeskus. *Hyvinvointikatsaus 4/2000*: 71–74.
- Godenhjelm, P., Honkanen, A & Ahvonon, A. 2005. The Peculiar Logic Of Survey Questions: Domestic Food Superiority Is Not Equal To Foreign Food Inferiority. *International Journal of Public Opinion Research* 17: 362–370.
- Honkanen, A. & Ahvonon, A. 2001. Kalatalousbarometri 2001: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2001 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 220. 28 s.

- Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2003. Kalatalousbarometri 2003: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2003 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 279. 29 s.
- Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2005. Kalatalousbarometri 2005: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2005 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 357. 29 s.
- Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2006. Kalatalousbarometri 2006: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2006 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 380. 29 s.
- Honkanen, A., Ahvonen, A. & Veneranta, L. 2008. Kalatalousbarometri 2008: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä* 10/2008. 28 s.
- Olsen, H. 2002. The silence of numbers: a split-sample experiment concerning respondents' linguistic sensitivity in Danish survey studies. *International Journal of Social Research Methodology* 5: 293–312.
- Sudman, S., Bradburn, N.M. & Schwarz, N. 1996. *Thinking about answers*. The application of cognitive process to survey methodology. Jossey-Bass Publishers, San Francisco.
- Tourangeau, R., Rips, L.J. & Rasinski, K. 2000. *The psychology of survey response*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Veneranta, L., Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2007. Kalatalousbarometri puntarissa. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia* 1. 32 s.
- Willis, G.P. 1994. Cognitive interviewing and questionnaire design: a training manual. *Working Papers Series*. N:o 7. Office of Research and Methodology. National Center for Health Statistics. Hyattsville, Maryland.
- Willis, G.P., DeMaio, T.J. & Harris-Kojetin, B. 1999. Is the bandwagon headed to the methodological promised land? Evaluating the validity of cognitive interviewing techniques. Teoksessa: Sirken, M.G., Hermann, D.J., Schechter, S., Schwarz, N., Tanur, J.M. & Tourangeau, R. (toim.). *Cognition and Survey Research*. John Wiley & Sons, New York, ss. 133–153.

JULKAISIJA

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Viikinkaari 4

PL 2

00791 Helsinki

Puh. 0205 7511, faksi 0205 751 201

www.rktl.fi